

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE WIE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 109:3

Onder redactie van **Dr. K. Schilder, Dr. C. Tazelaar en Prof. Dr. J. Waterink**

Medewerkers: Dr. H. A. van Andel, Solo; Dr. R. E. van Arkel, Utrecht; Dr. Henry Beets, Grand Rapids; Dr. C. Bouma, 's-Gravenhage; Dr. K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr. F. W. Groenheide, Amsterdam; Prof. Dr. T. Hoekstra, Kampen; Dr. G. Keizer, De Steeg; Dr. B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr. S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr. J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr. F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr. D. Postma, Burgersdorp (Zuid-Afrika); Dr. A. Ringnalda, Soerabaja; Dr. J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dokkum; Dr. J. Thijs, Zwolle; Dr. J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr. D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr. J. de Vries, Tilburg; Dr. J. D. Wielenga, Franeker; Mr. J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie (tijdelijk):

Dr. K. SCHILDER, Nassaulaan 12, Oegstgeest.

Drukkers-Uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.

Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 35 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Uit de Schrift: Genade aan de heiligen (Fil. 1:1 en 2). — Kerkelijk Leven: „In u”; het kettische quasi-stichtelijkheidje. — Stemmen uit onze Kerken. — Perschoon. — Kerknieuws. — Advertentiën.

UIT DE SCHRIFT

Genade aan de heiligen.

...al den heiligen in Christus Jezus, die te Filippi zijn: Genade zij u...
Filippenzen 1:1 en 2.

Het is wel een ongemeen-hooge naam, die hier aan de gemeente wordt toegekend, — „de heiligen”. Heiligheid geeft immers den uitersten stand van het geestelijk leven aan. Geloof en rechtvaardigmaking mogen rijke en onmisbare weldaden van Gods genade zijn, maar goed bezien blijven ze toch slechts middelen voor dat hoogste en edelste waartoe de mensch verlost en herschapen wordt, — de heiligheid. De heiligheid is, als in 't Paradijs, het eindpunt en doel. Wel zijn Gods kinderen heiligen; ook de kleinste. Ze zijn het in Christus Jezus, als nieuwe schepselen, door de levendmaking uit den Heiligen Geest en de toerekening van Christus' heiligheid. Doch het blijft niettemin hun hoogste naam en verhevenste stand, die pas in den hemel ten volle zal ervaren worden. En zóó sterk spreekt het besef daarvan, dat Gods kinderen in dit leven zichzelf bijna nooit aldus noemen. Ze mogen belijdenis doen van hun geloof, en zich om Christus' wil rechtvaardigen heeten, maar den naam „heiligen” geven ze zichzelf vrijwel nimmer. Het is derhalve wel eene zeer hooge aanspraak, waarmee de Schrift zich hier tot de Kerk op aarde wendt, — „al de heiligen”.

Aan deze heiligen nu wordt „genade” toegezegd. Genade, — we zouden dezen vorm en uiting van Gods liefde hier niet verwacht hebben. Genade immers is de gestalte, die de Goddelijke liefde aanneemt tegenover goddeloozen en zondaren. Met genade begint de weg des heils, en heiligen zijn reeds zoo ver op dien weg. Genade is de grond, waaruit alle volgende bijzondere weldaden voortkomen; en heiligen hebben reeds zoovle van die weldaden ontvangen. Genade wordt gepredikt aan eene verloren wereld; en heiligen behoeven niet meer tot die wereld, maar naderen den hemel. Moeten zij nu nog weer genade ontvangen? We zijn geneigd, overeenkomstig den hoogen stand der heiligen, hier eerder eene der verder en hóóger liggende weldaden Gods te verwachten, — volharding, witte klederen, zitting in Christus' troon. Maar neen, Gods Woord zegt het hier anders; — „al den heiligen in Christus Jezus... genade zij u”...

Dat het de heiligen verootmoedige.

Hoe hoog hun geestelijke stand moge zijn, en hoeveel zij reeds van God mogen genoten hebben, zij moeten altijd weer, als armen en verlorenen in zichzelf, genade ontvangen. Zij komen daar niet boven uit. Al de weldaden en zegeningen, die zij noodig hebben, — ze wassen alleen op den bodem der genade, der genade aan ellendigen en doemschuldigen. En ook de allerheiligsten, ze hebben zich altijd weer in diepen ootmoet tot dien bodem der genade te bukken, om daaruit alle bevoening van Gods liefde te zien opkomen.

Dit is eene wet in het Koninkrijk Gods.

Al de heiligen, — de groote evenzeer als de kleine, — zijn voor de instandhouding en den bloei van hun geestelijk leven gebonden aan het: „genade zij u”. De voeding geschiedt voor hen allen altijd weer van ónderaf, vanuit de barmhartigheid Gods voor zondaren. Het is een blijk van geestelijk leven, zoo we daaraan ware en blijvende behoefte gevoelen. En hoe hooger het geestelijk leven rijst, des te dieper gevoel zal het daarvan

hebben, en des te nooddruftiger zal het zich buigen naar die genade. Het wordt juist tot heiligen gezegd: — „genade zij u”.

Er zijn in het leven van den Christen soms tijden, waarin hij deze behoefte minder levendig gevoelt; waarin hij zich wel herinnert voorheen genade van God ontvangen te hebben, maar de doorgaande werking daarvan zich slechts flauw doet kennen. Zoo het goed is, zal hij zich in zulk een toestand niet kunnen vinden, en ook niet bevredigd zijn met wat vroeger genoten werd. Laat hij dan eens bedenken, dat de Heere op zulke menschen gerekend heeft. De Heere heeft niet gerekend op menschen, die, toen ze eenmaal Zijne genade ontvangen hadden, deze nu wel altijd zouden kunnen blijven vasthouden; maar Hij komt, blijkens dit woord, zelfs tot de heiligen opnieuw met de toezegging Zijner genade. Aan den ingang van dezen Brief staat de Heere voor de geestelijk-levende Gemeente van Christus met Zijne toespraak: — „genade zij u”, als eene aanwijzing van de blijvende behoefte der Gemeente, maar tegelijk als eene belofte, dat Hij die behoefte ook telkens opnieuw vervullen wil.

Doch dan moeten wij — onder welke omstandigheden ook — altijd weer met „genade” willen beginnen. Dan moeten ook de heiligen weer in armoede en schuld tot de barmhartigheid Gods in Christus de toevlucht nemen, en weer geloovig aanvaarden, alsof het voor het eerst was, dat de Heere een Ontfermer is voor zondaren.

Dan zal dit Godswoord zoo heerlijk ons hart tegevoetkomen, — „Genade zij u!”

v. A.

KERKELUK LEVEN

„In u”; het kettische quasi-stichtelijkheidje.

Een dezer dagen las ik in den „Cherubischer Wandersmann” van Angelus Silesius (pseudoniem voor Johann Scheffler). Deze auteur, die ook bekend is door zijn „Heilige Seelenlust”, of: „geestelijke herderliedekens van de op haar Jezus verliefde Psyche”, publiceerde omstreeks 1657. Hij is bekend om zijn mysticisme, waardoor de kracht der Reformatie voor niet zoo'n klein deel in Duitschland — en elders — is gebroken, kwam voort uit een kring, waarin b.v. Joh. v. Staupitz geleerd, maar Luther vrijwel genegeerd werd, en greep, hoe langer hoe meer met bewustheid, terug tegen de Reformatie, naar de valsche mystiek der Middeleeuwen. Zoo b.v. naar Tauler. Geen wonder, dat hij, achter Tauler aan, zich al spoedig verloor in vele fundamentele ketterijen. Als daar zijn: een pantheistische, erotische vervalsing van het evangelie van den eenigen middelaar Gods en der menschen, een ontkrachting van de „religie” als „dienst” van „gehoorzaamheid” uit het „verbond”, totdat er bij hem niets anders van de „religie” overbleef, dan een ego-centrisch draaien om zichzelf heen, waarbij de door traditie overgeleverde naam van „God” een welkomen dienst kon bewijzen om dit gedraai een tenminste nog „stichtelijkheidje” opvaart tot de stratosfeer der natuurlijke „zielewereld” te laten lijken. De verzen van Angelus Silesius zijn zóó quasi-religieus, en zóó wezenlijk ontzonken aan het echt-calvinistisch begrip van den dienst van God, dat zij in hun formulering van zijn aesthetisch-klinkende ketterijen dikwijls wonderveel lijken op de formules van Karl Barth en de zijnen¹⁾; ik herinner daaraan, niet zoozeer om ermee te demonstreeren, dat „de uitersten elkaar raken” (in de „natuur”), als wel, om de „proef” te geven op deze „som”: dat alle opbouw van een leer omtrent God en Gods „aanspraak”, indien ze n.l. opgebouwd wordt uit zichzelf, zonder gehoorzame aanvaarding van het openbaarde Woord, „beeldendienst” brengt, en een wegnemen beteekent van den „dienst” van Gods geroepen ambtsdragers uit dit concrete leven, waarin de eenige wetgever ons gesteld

heeft; en dat het hiertoe komen móét, ook al beginnen twee denkers (Angelus Silesius en Karl Barth) op denzelfden weg van (natuurlijke) verzinning aan den tegenovergestelden kant.²⁾

Van dezen man nu trof ik volgend vers:

Was Gott am liebsten thut.

Das liebste Werk, dasz Gott so jnniglich ligt an,
Ist, dasz er seinen Sohn in dir beehren kann;

m.a.w.: het liefste werk, dat God zoo na aan het hart ligt, is dit, dat Hij zijn Zoon in u kan doen geboren worden.

Toen ik dat vers las, moest ik er ineens aan denken, dat het misschien maar een heel enkele zou zijn, die zich verwonderen (laat staan: „bezwaard” voelen) zou, als ik, of een ander, dezelfde uitspraak eens letterlijk in een preek opnam. Bewijzen behoeft ik niet te geven, want men kan deze zelfde uitdrukking, (dat Christus, of de Zoon Gods, „in ons moet geboren worden”) niet alleen steevast zien terugkomen bij de roomsche „mystiek” van de Middeleeuwen, en bij de anti-reformatische geesten van daarna, maar ook in gereformeerde bladen (b.v. nog in 1930 in een onzer leidende organen), in gereformeerde preeken, christelijk-gereformeerde, en (dár wel héél erg) „oud-gereformeerde” uitlatingen. B.v. De Saambinder.

Trouwens, dat Angelus Silesius bij ons ingang vond, zal ieder mij toestemmen, die in „allergereformeerde” bladen zoo tegen kerstfeest (en in de preek) zich ziet (of hoort) onthaald worden op het overbekende rijmpje:

Werd Christus duizendmaal in Bethlehem geboren,
En niet in u, zoo blijft gij eeuwig nog verloren...

Want ook dat is letterlijk van Angelus Silesius (I, 61; opschrift: in u moet God geboren worden). Wie onzer heeft dit vers niet gehoord? Men moet het maar eens lezen in zijn omljsting, dan wordt pas de bedoeling duidelijk. Immers, om deze twee regels heen staan opmerkingen als deze: vraag niet, christen, waar Gods troon is; die troon is daar, waar Hij „in u” zijn Zoon „gebühret” (I, 50); of: dat men niet tot God mag schreien, roepen, immers: de levende fontein is „in u” zelf (I, 55). Straks over die „omlijsting” nog meer.

Voorzover nu Angelus Silesius niet door zijn hopeloze tegenstrijdigheden verhinderd wordt, een „stijl” te hebben, kan men inderdaad boven aangehaalde versregels bij hem nog tot op zekere hoogte „stijlvol” noemen. Waarlijk, die uitspraak van „Gods Zoon IN MIJ GEBOREN”, „pást” bij een gedachtenschema, als van dezen man, die immers van zichzelf verklaart, dat hij Maria moet zijn, en God uit zichzelf moet baren; dat hij God in zich besloten houdt; zich „aus sich” moet „austun und entgieszen”; die zichzelf voor Gods kind en zoon houdt, maar dan tegelijk er aan toevoegt, dat God op zijn beurt weer het kind van dezen dichter is; en die het als zijn plicht ziet, zwanger te zijn van God:

Ich musz Gotts schwanger sein: sein Geist
musz ob mir schweben
Und Gott in meiner Seel' wahrhaftig machen
leben.

Maar ik geloof, dat het toch nóg vaster moest staan voor ons, dat een dergelijke vraag, of n.l. Christus al „in ons” geboren is, — met alle variaties op dit thema, b.v. of het al kerstfeest „in ons” geworden is, en Pinksterfeest „in ons” geworden is, etc. — slechts dan in zekeren zin „stijl” vertoont, als ze met de fundamentele ketterij van Angelus Silesius, en al die anderen, verbonden is. Met den „stijl” van het gereformeerde denken is die vraag op geen enkele manier te verbinden. Gereformeerd is het, te zeggen, dat het kerstfeest gekomen, en Christus geboren is „vóór”

ieder; verlossend of richtend. En dat er moet zijn: het heilsfeit vóór mij, het geloof „in mij”.

Zulke terminologie, hoezeer nog „algemeen”, is eigenlijk reeds daarmee veroordeeld; wij moeten, waar het „Woord des Konings” is, dat Woord zijn „heerschappij” laten; en dus niet de termen der heidenen inplanten in een „christelijke rede”. Maar daar is nog meer. Termen als deze — ook al om hun veelvuldig gebruik — zijn zoo uiterst gevaarlijk voor de gezondheid van ons volk; dit „in ons” — aldus gebruikt — is immers heel wat anders, dan het „in ons” van de Schrift; die wel zegt, dat de persoon van Christus, de persoon van den Geest „in ons” wezen en vooral blijven wil, maar nooit ons met een machteloos gebaar van „toepasselijkheid” arm en leeg naar huis zendt met de niemand helpende vraag van kettersche origine, of het heilsfeit al „in ons” geschied is. De bijbel spreekt van een „mystieke unie” tusschen den geloovige en den PERSOON van den Middelaar, den Geest, God. Doch die schoone bijbeltaal wordt hier uitgeruild voor een quasi-mystieke verdoezeling (of hoogmoedige dusge-naamde „sublimeering”) van het heilsfeit, 't WERK dus van dien Persoon, datgene dus, wat Hij GEMAAKT heeft. Zulke versleten termen doezelen de majesteit van het objectieve heilsfeit weg; ze zijn dan ook een onwillekeurig symptoom daarvan, dat ettelijke gereformeerde, christelijk-gereformeerde (enz.) preeken nooit ofte nimmer moeite doen, UIT het heilsfeit te redeneeren, en positie te kiezen IN de geschiedenis der Godsopenbaring; ze vullen soms onze uren met leeg vertoon, en laten de engelen elkaar zeggen: alzo spreken ook de heidenen. Ze zijn de oorzaak, dat soms zelfs de „Einmaligkeits-gedachte”, die calvinistische aanvaarding van de heils-geschiedenis al lang ertoe had kunnen leiden, het probleem van de „geschiedenis” te stellen in innige eenheid met dat der heils-geschiedenis, zoo geheel praktisch aan onze aandacht ontzonken is, dat men het heilsfeit, dat immers maar eenmaal geschied kon („einmalig”) verdoet in zulke onnoozele quasi-stichtelijkheid, en het probleem van het „Einmalige” in de geschiedenis maar overlaat aan duitse wijsgeeren als Windelband en Rickert; die lang niet gereformeerd zijn, o neen, maar ons toch beschamen met de nuchtere werkelijkheid, dat zij een probleem aanpakken, dat wij, calvinisten, al lang hadden moeten zien. Natuurlijk denkt er iemand, dat ik doordraaf. Hij blijve dan maar op zijn stoeltje zitten; maar ik beweer, dat aan zoo'n enkel vruchtje men dadelijk een heelen boom kent.

Of geve de feiten me soms hierin geen gelijk? Ze spreken anders duidelijk genoeg. Op dezelfde bladzij, ja onmiddellijk ná het door „zwaar-gereformeerde” sprekers en schrijvers vaak overgenomen „kerstvers” van daareven (dat, al was Christus duizend maal in Bethlehem geboren, en niet „in u”, gij wis nog eeuwig gingt verloren) — volgen twee andere, die de bedoeling van dit eerste onmiddellijk doorzichtig maken:

Das aussre hilfft dich nicht,

Dasz Kreuz zu Golgotha kan dich nicht
von dem bösen,
Wo es nicht auch in dir wird auffgericht,
erlösen.

En dan nog dit:

Steh selbst von Todten auf.

Ich sag, es hilfft dich nicht, dasz Christus
auserstande,
Wo du noch ligen bleibst in Sünd, und
todesbanden.

Dit is niets anders dan een soort van pantheïsme, en panchristisme, dat nog vandaag in de literatuur nawerkt, maar dat niet moet verdwalen naar preekstoelen. Het is volmaakt iets anders, dan het bijbelsche: opgewekt te zijn met Christus, in Christus, enzovoort.

Trouwens, misschien kunnen we elkaar helpen met het vertoonen van de consequentie. Als de geboorte van Christus een werk Gods, een heilsfeit is, dan is de schepping der wereld ook een werk Gods, de zondvloed, Abrahams roeping, het geven der Schrift, het zenden der openbaring, en zoo heel veel meer, zijn dan óók heilsfeiten. Ook b.v. de wederkomst van Christus; een heilsfeit, dat ik tot mijn zaligheid evenzeer behoef als zijn komst in het kerstfeest. Waarom vraagt men nu ook niet aan de menschen: Is de schepping reeds „in u” geschied? Is Gods rusten op den zevenden dag reeds „in u” aangebroken? Is de Bijbel reeds „in u” ingegeven, al de Schrift? Heeft de zon reeds „in u” stilgestaan (let wel: niet op uw gebed, maar op Jozua's gebed, want de Christus is toch zeker ook niet „in u” geboren op „uw” gebed, dit ware immers „remonstrantsch”)? Is Abraham reeds „in u” uit Ur geroepen? „De braambosch” reeds „in u” ontstoken? Is het manna reeds „in u” geregend? En ook (want „manna” wordt zoo licht „vergeestelijkt”): zijn de kwakkelers reeds „in u” neergestreken? (neen, dit is geen spotternij, leg maar gerust 1 Cor. 10 hiernaast, daar denk ik op het oogmerk aan). Heeft Simson reeds „in u” de poorten van Gazagelicht?

Ik ga niet verder. Als iemand zegt dat dit „andere dingen” zijn, dan vraag ik hem, of de heilshistorie niet één is, of de Christus niet was in „manna” en „water”, of de Logos niet eenzelfde werk deed, al de eeuwen door, of de vleeschwording niet onlosmakelijk aan al de „heilsfeiten” der heilige historie verbonden is? En nu nog één stap verder: als ik Christus' wederkomst tot zaligheid noodig heb evenzeer als Zijn geboorte, het Pinksterfeit, enz., waarom vraagt men dan ook niet: Is de jongste dag reeds „in u” aangebroken? Is de Christus „in u” reeds weergekomen? Is deze wereld reeds „in u” brandende vergaan?

Och, antwoordt nu — op dit punt gekomen — iemand: natuurlijk vraagt men DAT niet. Want dat laatste MOET nog komen. Ik antwoord: precies; maar het staat toch op één lijn met wat b.v. kerstfeest gaf; en werpt zijn mystieke vrucht reeds af al eer het een feit wordt in de historie; evenals Christus' eerste komst haar mystieke vrucht reeds schonk, eer ze een historisch feit werd. Natuurlijk zal niemand vragen, of na de „bedeeling” van „deze eeuw” Christus nog „IN” de alsdan gezaligden is weergekomen; want men weet het veel te goed: van nieuwe dingen spreekt men dan niet meer. Maar dan is daarmee heel de gedachten-gang veroordeeld: immers: alle heilsfeiten moeten „in ons” worden „gewerkt”, óf anders: géén.

Laat ons hier nu maar halt houden. Alle heilsfeiten, geschied, of nog-niet, geschied, moeten, openbaard zijnde, gelóofd en aanvaard worden.

Maar dat geloof is geen herhaling van het heilsfeit, geen verwezenlijking of verwerkelijking ervan. Het is er mede een vrucht van.

Genoeg. Men moet het gereformeerde leven reformeeren; de vruchten nu van die reformatie laten zich o.m. grijpen, of missen, in de taal der kerk. „Geen tweeërlei zaad op uw akker”, dat is een tekst, die ook nog wel voor wat anders dienen kan, dan voor mooie toespraken ter opening van een of andere christelijke die-en-die-school. Er is een tijd geweest, waarin de kinderen Israëls voor de helft asdodisch spraken. Nu, dat was een kwestie van taal, waarbij men vooral niet moet gaan vergeestelijken. Tegenwoordig hebben we een tijd, waarin vele kinderen der kerk voor een vrij groot percentage de taal der heidenen spreken. En men moet vooral niet vergeten, dat daarin een „geest” openbaar wordt, of zekere geesteloosheid. Ja zeker, óók geesteloosheid. Heel wat vaderlandsche theologen b.v. zoeken den Gezangenbundel af naar ketterijen, en vinden... ALLEEN maar „remonstrantsche”... Maar het „in u” van Angelus Silesius „siert” intusschen heel wat gezangenschuwe preeken. Want hierin ontdekt men zoo geen uitgedrukt remonstrantisme; — en verder pleegt men niet te zien... De gezangenbundels (hier en in het buitenland) kennen Silesius' „in u” anders bijzonder goed!

Ik las eens van iemand een verzuchting in de richting van de „eenvoudigheid des geloofs”. Toevallig was het ook een man van dat „in u” enz. Hij had vermoedelijk vergeten, het woord „eenvoudigheid” na te lezen in zijn grieksch nieuw testament; dan zou hij begrepen hebben, dat het vooral beteekent: uit één principe, uit één beginsel, uit één stijl werken, denken, spreken^{*)}. M.a.w. die „eenvoudigheid des geloofs” is een ondoordacht leus in den mond van ieder, die niet hard, en niet consequent, en niet uit één gezichtshoek tracht te denken, te spreken, te schrijven, te doen: hard te werken dus.

In naam dus van die „eenvoudigheid” mogen termen als deze verbannen worden. Want onze gereformeerde vaders — de échte — kenden dat „in u” NIET; DIE hadden meer dan genoeg te verwerken aan deze gedachte: er zijn heilsfeiten, die behooren tot de heilsgeschiedenis; en de God, die deze geschiedenis wrocht, werkt in mij een oprecht geloof, waardoor ik Hem, in deze geschiedenis zich openbarende, aanneem en Zijn welbehagen dien, gelijk ook deze heilsgeschiedenis zelve, waarin Hij mij immers opnam?

K. S.

^{*)} B.v. IV, 21, Der unerkannte Gott: Was Gott ist weis man nicht: Er ist nicht Licht, nicht Geist, — Nicht Wahrheit, Einheit, Eins, nicht was man Gottheit heist: — Nicht Weisheit, nicht Verstand, nicht Liebe, Wille, Güte: — Kein Ding, kein Unding auch, kein Wesen, kein Gemüte: — Er ist, was ich, und du, und keine Kreatur. — Eh wir geworden sind was er ist, nie erfuhr. — Derselbe ketterij, in de eerste regels, maar een elkaar naderen, bijkens de laatste regels, van de tegenovergestelden kant. Vgl. ook IV, 215: „Die Zeit begreift nicht die ewigkeit”: So lange dir mein Freund im sinn liegt ort und zeit: — So fasst du nicht was Gott ist und die ewigkeit. Lees ook I, 43: Ich lieb ein einzig Ding, und weis nicht was es ist: — Und weil ich es nicht weis, drum hab ich es erkist. Of I, 45: Wer nichts begehrt, nichts hat, nichts weis, nichts liebt, nichts wil. — Der hat, der weis, begehrt, und liebt noch immer vil. Vgl. I, 44, 46, enz.

^{*)} Leg b.v. naast IV, 215 (zie boven, noot 1) de uitspraak: Du sprichst: Versetze dich aus Zeit in ewigkeit: ist denn an ewigkeit und Zeit ein Unterschied? Of ook I, 47: Zeit ist wie ewigkeit, und ewigkeit wie Zeit. — So du nur selber dir nicht machts einen unterschied.

^{*)} N.l. dat een (geschiedkundig) (heils)feit slechts één maal geschiedt en geschieden kan.

^{*)} Bewijzen gaf ik in mijn: „Tusschen ja en neen” over den naieven christenmensch.

STEMMEN UIT ONZE KERKEN

Geachte Redactie,

Boskoop, 3 Aug. 1931.

In „De Reformatie” van 31 Juli j.l. geeft Dr Rullmann „Een noodzakelijke Aanvulling” op de feuilleton van Prof. Mr J. Loosjes over het Friesche predikanten-geslacht Laurman. Deze aanvulling bestaat dan uit een citaat uit de brochure „De Dweeper” van Ds M. T. Laurman.

Na lezing van het citaat en van het onderschrift van Dr Rullmann kwamen er als vanzelf enkele vragen in mij op, die ik Zijn Eerwaarde gaarne zou willen voorleggen.

Van Ds M. T. Laurman las ik nimmer iets en dus ken ik dezen zoon uit het oude Friesche predikanten-geslacht niet.

Uit de enkele woorden, die onze kerkhistoricus over Ds Laurman schrijft, krijgt men onwillekeurig den indruk, dat ook deze zoon der Hervormde Kerk zich in '34, ten tijde der Afscheiding, niet onbetuigd gelaten heeft, doch het zijne er toe heeft bijgedragen om — we kunnen wel zeggen — de afscheiding te bevorderen.

Dit bekend te maken en bij aanvulling in te lasseschen in de historische feuilleton van Prof. Loosjes, is kennelijk de bedoeling van Dr Rullmann.

Meer dan een indruk, dat dit wel zoo zal geweest zijn, geeft deze aanvulling echter m.l. niet en onwillekeurig vraagt men zich af: zou die indruk nu ook wel juist zijn?

Dr Rullmann moge, na het citaat te hebben gegeven, schrijven van een „schandschrift” en Ds H. de Cock moge het een „gruwelijk boek” genoemd hebben, maar uit het gegeven citaat blijkt dit toch niet.

De mededeeling, aan het citaat voorafgaande, dat „de Gereformeerden, alias de fijnen” in die brochure „ten toon gesteld worden als doorgaans tot de minst zedelijke, de onverstendigste of onbeschaafde volksklasse behorende”, wijst wel in de richting, dat deze brochure en door Ds de Cock en door Dr Rullmann juist werd gekwalificeerd, maar met het gegeven citaat als bewijs daarvoor is Dr R. dan toch niet gelukkig geweest. Mij althans is het niet gelukt in dit citaat het bewijs te vinden.

Na lezing toch vraag ik mij af: van welke „gereformeerden” schreef Ds Laurman dit?

Was dit aan het adres van de gereformeerden in het algemeen, dan inderdaad is die tekening een caricatuur, dan heeft de schrijver de verschillende stroomingen, die ook toen al wel reeds onder „de gereformeerden” zullen hebben bestaan, niet juist onderscheiden.

Maar bedoelde Ds Laurman wel een beeld te tekenen van „de gereformeerden” in 'algemeen? Of teekende hij misschien „de gereformeerden” uit Oosterlittens en omgeving?

Welk „soort” gereformeerden woonden daar?

Ik vraag slechts, omdat het mij niet bekend is. En ik vraag het omdat in genoemd citaat toch zeker een niet te verbeteren tekening gegeven wordt van „gereformeerden”, zooals deze er in onze dagen althans zeker zijn en wier geestelijke voorvaders ook in 1833 wel in ons goede land zullen hebben gewoond.

In zoo'n klein bestek als het gegeven citaat waartijk geen caricatuur, maar een zóó juiste tekening te geven van een geestesstrooming, zooals deze thans in meerdere plaatsen wordt aangetroffen, en die zich heusch ook met den naam „gereformeerd” siert — een geestesstrooming, die heusch niet enkel buiten het verband van de Gereformeerde Kerken wordt aangetroffen —, doet mij althans concluderen, dat deze strooming er ook toen precies zoo geweest moet zijn, anders had die tekening nooit zoo juist kunnen zijn.

Ds de Cock heeft het blijkbaar op uitnemende wijze tegen dezen schrijver opgenomen voor den waren godsdienst en de ware godvreezenden, maar — ik vraag alweer — was dit inderdaad — gelezen het citaat — nu zoo noodig? Is dit wel juist geweest? Had Ds de Cock niet beter kunnen volstaan met dien schrijver te zeggen: U teekent wel een juist beeld, doch niet van mij en mijn geestverwanten? Of heeft Ds Laurman nog andere woorden geschreven dan door Dr R. werden aangehaald? Of heeft hij mogelijk te veel gegeneraliseerd? Dan is het echter jammer, dat in de noodzakelijke aanvulling dit noodzakelijke juist ontbreekt, want nu blijf ik mij nog afvragen: heeft Ds de Cock zich niet ten onrechte deze bestrijding aangetrokken?

Ook bestaat er m.l. nog een andere mogelijkheid.

Aan het artikel van Dr Rullmann gaat in hetzelfde nummer van „De Reformatie” een artikel van Ds Schilder vooraf, waarin hij op zoo juiste wijze waarschuwt voor het onzerzijds met stilzwijgen of met instemming laten exploiteeren van den naam „gereformeerd” door dezulken, die bewijs op bewijs stapelen, dat zij de gereformeerde beginselen maar slechts zeer ten deele als hun beginselen aanvaarden. Ds K. S. noemt daarin de misère, die wij reeds hadden met de Kerstengroep. Herhaaldelijk met leden van die groep in aanraking komend, durf ik beweren, dat „de gereformeerden” door Ds Laurman geteekend, vooral daar gevonden worden. Bedenken we dan daarbij, dat de geestelijke voorvaders van deze groep voor het overgrote deel ook „zonen der scheiding” waren, die zich eerst pas later opnieuw hebben afgescheiden, dan rijst onwillekeurig de vraag of misschien ook Ds de Cock in zijn bestrijding van Ds Laurman niet al te weinig met „deze misère” rekening gehouden heeft en zich daardoor te veel aangetrokken heeft de typeering van een groep „gereformeerden”, die hij nog tot de zijnen rekende, doch die het in principe niet waren. Een groep, waarvan vermoedelijk ook toen gezegd kon worden wat Ds K. Schilder in genoemd artikel van hun geestelijk nakroost zegt: „In theologisch opzicht half ethicistisch, half mysticistisch, en houdt voorts enkele niet nader gefundeerde gereformeerde dogmatologische uitkomsten in eere, vanwege de traditie; de bewuste inschakeling in een gereformeerde denkschema ontbreekt”.

De brochure van Ds Laurman zal ook nog wel andere gezegden bevatten dan het citaat alleen. Wanneer al-

thans dit cit.
Ds Laurman
den titel van
want ik acht
geleefd heeft
het gegeven
sing was.

Dat Ds Laur
citeert, een „
gen, kan ik
aanvoelen.
Zou Dr Ru
aanvulling o
Boskoop.

Nadere
Welk soort
genoeg, als h
eigen leera
hooren. Zul
destijds me
dikanten Fo
en in de pro
Ulrum. Trou
Meijer Brou
schuwling” d
van Ulrum, 2
24 November
hoofd stelde
hun stalvee
predikant to
leeraren, huz
Cock nu ken
testeeren teg
man, Meijer
echter ook t
deze caricatu
nader in te
afvoeren. Mis

Voorts, wa
„schandschri
alleen de vo
„doorgaans t
onbeschaafde
slotheadstul
adviseert, on
wijzen, en a
der „fijnen”
recht, dat in
godvreezende
ning en v
Overheid be
Afscheiden
vatting, dat
aanhangers
om dit zijn
historie. En
ik in het ar

De l
Deze rubri
landsche bla
reeds vond.
overnemen e
Dezen keer
de vertaling
Evangelische
zijn beurt w
Gemeindebla
tor Daan, de
in Regensbu
lijke verzorg
moordenaar
het bedrag
had de man
van zijn vroe
auto vermoo
Dit is het
Maar wat
van Gods W
uiteraard al
dat Pastor E
geven kan
geef daarom
Het citaat k
geve daarom

Tetzner
behalve or
opsluiting
ik hem we
ontweek v
m. i. slech
God en g
algemeen
treedt, in
dien kende
den herfst
totaal ver
slag ziende
eeuwig-gr
pen had,
den Boeze
ontgoanke
te doen m
druk onth
gevoel van
ter dan zij
greep hij
zulk een
steeds alle
wilde hoo
sterende c
Christus, v